

АНАЛІЗ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

ANALYSIS OF INNOVATIVE ACTIVITY IN AGRICULTURAL COMPANIES

У статті розкриваються питання обґрунтування політики інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу України в цілому та Черкаської області зокрема, зміст її завдань та заходів, реалізація яких сприятиме розвитку сільськогосподарського підприємства за рахунок здійснення інноваційних процесів.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, сільськогосподарське підприємство, аграрний сектор, розвиток АПК.

В статье раскрываются вопросы обоснования политики инновационного развития предприятий агропромышленного комплекса Украины в целом и Черкасской области в частности, содержание ее задач и мероприятий, реализация которых будет

способствовать развитию сельскохозяйственного предприятия за счет осуществления инновационных процессов.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационная деятельность, сельскохозяйственное предприятие, аграрный сектор, развитие АПК.

The article deals with the question of justification innovation policy agricultural enterprises of Ukraine in general and Cherkasy region in particular, the content of its objectives and measures, implementation of which will contribute to the development of agricultural enterprises through the implementation of innovative processes.

Key words: innovative development, innovation, agricultural enterprises, agricultural sector, agriculture development.

УДК 338.242:330.341.1

Гоменюк М.О.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Уманський національний університет
садівництва

Постановка проблеми. Головною ланкою в умовах ринкової економіки виступають сільськогосподарські підприємства як самостійні господарючі суб'єкти. Інновації у наш час – одне із найскладніших явищ, яке визначає економічне зростання, розвиток і стійкість фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. Інноваційна діяльність є одним із найважливіших чинників економічного розвитку та необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств України.

Аналіз останніх досліджень. В економічній літературі дослідженню інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств присвячено праці багатьох науковців, а саме: Березівського П. О., Балабанової І. Б., Беленкова А. [9], Дація О. І. [4], Дубовик С.Г. [3], Іртищевої І. О. [8] та інших науковців.

Метою статті виступає вивчення економічної сутності інновацій та інноваційного процесу, аналіз сучасного стану інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Щоб розвиватися, потрібно оновлюватися. Держави, які зуміли досконаліше врахувати власні умови, потреби та ресурси, визначитися стосовно доцільності впровадження інновацій, досягли високих результатів. Проекція цієї аксіоми на аграрний сектор є не лише актуальною, а й необхідною для розширення шляхів активізації його виробництва. Вивчення окресленої проблематики нами здійснювалося на матеріалах Черкаської області.

За структурою економіки Черкаська область є індустріально-аграрною. Частка промисловості

у структурі валової доданої вартості становить 23,9% (з них 0,7% – добувна), частка сільського господарства – 21,8%. Агропромисловий комплекс області має потенціал до зростання обсягів валової продукції сільського господарства, забезпечення населення якісними продовольчими товарами. Аграрне виробництво здійснюють 835 сільськогосподарських підприємств, які обробляють 65% від загальної площі ріллі, 1 208 фермерських господарств, які мають в користуванні більше 139 тис. га ріллі [1]. Економічний розвиток області значною мірою залежить від ефективного використання людських та матеріальних ресурсів, найбільш значимі з яких відносяться до сфери науки і техніки. На Черкащині діє розгалужена мережа наукових організацій різних типів, робота яких направлена на забезпечення належного науково-технічного рівня різних сфер економіки області. Упродовж 2015р. наукові та науково-технічні роботи в області виконувало 20 організацій, що відповідає 8 місцю серед регіонів України.

Більшість організацій області виконували роботи у галузі природничих та технічних наук – їх кількість становила 10 та 7 організацій відповідно. Проте частка організацій, які працювали у технічних науках поступово зменшувалася з 62,2% – у 1995р. до 35% – у 2015р. Із них: 5 організацій займалися приладобудуванням та електронікою, 2 – обробкою металів, виробництвом машин та устаткуванням. В галузі природничих наук працювало 8 організацій – у сільськогосподарських науках. У суспільних науках працювало 15% організацій: 2 – у педагогічних, 1 – у економічних (табл. 1).

Кожна інноваційна ідея, що варта уваги, як правило, переростає в інвестиційний проект і потребує вагомих інвестиційних вкладень. Так, у 2015 р. в Черкаській області реалізовано ряд інвестиційних проектів з реконструкції тваринницьких приміщень із запровадженням сучасних ресурсо-енергозберігаючих технологій на сільгосппідприємствах: ТОВ «Кищенці», ТОВ «Дзензелівське» та ФГ Пашенка Маньківського району, СТОВ «Агроспілка» Шполянського району.

У 2015 році завершено реконструкцію та введено в дію комплекс по вирощуванню та відгодівлі свиней ТОВ «Агропромисловий комплекс Насташки» Уманського району; ферму по вирощуванню кролів ТОВ «Агроплант» Уманського району; корівник на 200 голів ПСП «Агрофірма «Шульц» м. Городище. Введені в дію молочний блок та замінено молокопровід СТОВ «Лан» у с. Плоске Смілянського району.

Інновації є невід'ємною частиною соціально-економічного та технічного прогресу будь-якої території. Проте, на нашу думку цьому аспекту приділяється недостатньо уваги в діяльності господарського комплексу Черкаського регіону. Ця тенденція простежується на тлі загальних регресивних соціально-економічних процесів у країні, оскільки виробники більш зосереджені на збереженні існуючого прибутку, ніж на інвестуванні у новітні технологічні процеси на власному виробництві. Крім того, втрата кваліфікованих кадрів призводить до послаблення інтелектуального потенціалу регіону. Ще один фактор, який негативно позначається на інноваційній активності господарського комплексу регіону, – це висока вартість позичкових коштів. Крім того, будь-які інвестиційні вкладення мають певний ступінь ризику щодо їх доцільності та результативності. Особливо це стосується сільськогосподарського виробництва, яке характеризується малосприятливим інвести-

ційним середовищем. Така ситуація в агросфері не дозволяє розраховувати на суттєві інвестиції з боку вітчизняного товаровиробника-підприємця.

В Україні, згідно результатів проведеного опитування, основними факторами, що стримують інноваційну діяльність є: нестача власних коштів (зазначили майже 80% опитаних підприємств); великі витрати на нововведення (57%); недостатня фінансова підтримка держави (54%); високий економічний ризик (40,7%) [3].

У вітчизняній агросфері, на відміну від держав із розвиненою економікою, слабкий фінансовий стан не дозволяє потужно використовувати кошти на інноваційні розробки, оскільки інноваційна діяльність не є різновидом підприємницької. Через це у вирішенні даної проблеми головну турботу повинна взяти на себе держава, створивши спеціальні урядові комісії для розв'язання податкових проблем, пов'язаних з поширенням інноваційних знань та наукової інформації, створенням дорадчих служб з інноваційних питань, підготовки фахового персоналу [4].

У 2016 р. на дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовку наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільгосппродукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері АПК виділено 50 511,1 тис. грн., а станом на 07.10.2016 освоєно 40,621.2 тис. грн. На підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу спрямовано 7 768,0 тис. грн., а на 07.10.2016 фактично отримано 4 485,8 тис. грн. [5].

Щодо впровадження інновацій та розвитку інноваційної діяльності в економіку Черкаської області, вона потребує нових інвестицій, паралельно з підтримкою підприємництва (малого та середнього

Таблиця 1

Організації, які виконують наукові та науково-технічні роботи, за галузями наук в Черкаській області

Галузь	Роки (од.)				Місце у рейтингу
	2012	2013	2014	2015	
Усього:	25	25	24	20	х
– природничі науки	11	11	11	10	1
– хімічні	1	1	1	1	6
– біологічні	1	1	1	1	6
– сільськогосподарські	8	8	8	8	3
– медичні	1	1	1	-	7
– технічні науки	10	10	9	7	2
– будівництво та архітектура	1	1	-	-	8
– суспільні науки	4	4	4	3	4
– економічні	1	1	1	1	6
– педагогічні	3	3	3	2	5

Джерело: розроблено автором на основі даних Головного управління статистики у Черкаській області [2]

бізнесу), спроможного швидко пристосовуватись до змін в середовищі та в значній мірі компенсувати відсутність робочих місць в інших секторах економіки. Про це свідчать такі програми:

– План реалізації Стратегії розвитку Черкаської області на період 2015 – 2017 роки [6]. В програмі «Підвищення конкурентоспроможності регіону» є системним комплексом проектів, скерованих на виконання завдань стратегічної цілі: стимулювання залучення інвестицій. Основна мета Програми – забезпечити структурні зміни в реальному

секторі економіки, сприяти розвитку інноваційного виробництва, підкріпленого інвестиційним ресурсом, забезпечити передумови для розвитку аграрного підприємництва.

– Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2020 року [1]. Передбачає залучення інвестиційного ресурсу, проведення політики стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, сприяння розвитку експортних можливостей разом із підтримкою місцевого виробника на внутрішньому ринку сприятимуть досягненню стратегічної

Рис. 1. Основні напрями інноваційної діяльності в аграрній сфері

Джерело: власна розробка автора

цілі. Розвиток ІТ-галузі забезпечить інноваційність означеному процесу.

Для інноваційного розвитку аграрної економіки потрібно сформувані цілісну аграрно-економічну доктрину. Дослідженнями доведено, що основним узагальненим показником визначення економічної ефективності застосування інноваційної продукції сільського господарства має бути показник річного економічного ефекту. Він виражає сумарну економію виробничих ресурсів: трудових, матеріально – технічних, фінансових, земельних, одержаних господарськими формування у процесі виробничої діяльності. Серед додаткових показників – приріст валової продукції, рівень врожайності, продуктивність тварин, рентабельність тощо [7].

Збереження та нарощення науково-інноваційного потенціалу представляється необхідними як на державному рівні, так і на рівні аграрних підприємств. А оскільки для обороту капіталу в інноваційній сфері потрібний час, то для підприємств дуже важливою є підтримка їх при здійсненні цієї діяльності.

Державний інтерес до розвитку інноваційної діяльності в сільському господарстві даної проблеми проявляється лише через нормативно-правове регулювання і мінімальні витрати, що визначає потребу в пошуку вільного капіталу для забезпечення інноваційного розвитку економіки в цілому та аграрної галузі у тому числі.

На нашу думку, основними напрямками інноваційної діяльності, яким уряд повинен дати «зелене світло» для подальших впевнених кроків нашої держави у європейське майбутнє, зображені на рис. 1.

Результативність підтримки місцевою владою ходу інноваційних процесів на аграрних підприємствах багато в чому визначається методами впливу. Як свідчить аналіз, до нинішнього часу місцеві адміністрації приймали самі фінансову участь у цих проектах, сприяли пошуку потенціальних інвесторів. Державна підтримка інноваційного аграрного підприємництва може здійснюватися двома методами. До них належать пряме і непряме фінансування інноваційного розвитку аграрного підприємства (рис. 2).

Пряме фінансування державою інноваційної діяльності аграрних підприємств здійснюється адміністративно-організаційними і програмно-цільовими методами, зокрема в таких формах: субсидії, що являють собою безповоротну допомогу й виділяються учасникам інноваційної діяльності в критичні моменти становлення та розвитку; дотації – асигнування з бюджету на покриття збитків від інноваційної діяльності основних учасників, а також на розвиток інноваційної інфраструктури; пряме інвестування – довгострокові вкладення державних коштів у створення науково-технічного напрацювання, виконання досліджень і розробок конкурентоспроможних виробництв і технологій; фінансовий лізинг – зводиться до покриття частини

Рис. 2. Система державної підтримки інноваційної діяльності аграрних підприємств

Джерело: власна розробка автора

витрат, що мають підприємства через придбання нових і заміни старих машин й устаткування; кредитування інноваційної діяльності, основними факторами якого виступають прямі пільгові позики, гарантовані позики та компенсаційні угоди.

Методи непрямого державного фінансування інноваційного аграрного підприємництва полягають у створенні пільгових умов для здійснення інноваційної діяльності та її стимулювання. Вона полягає в наданні коштів виконавцям досліджень і розробок, що зводиться до надання послуг пільгового податкового й амортизаційного регулювання аграрних підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, а також створення інфраструктури інноваційної діяльності та надання інноваторам державних послуг.

Висновки з проведеного дослідження.

Одним із джерел інвестиційної підтримки інноваційної діяльності аграрних підприємств є держава. При цьому політика держави ґрунтується як на прямому фінансуванні інноваційної діяльності, здійснюваної різними виконавцями, так і на створенні умов, сприятливих для нарощування витрат на інновації аграрними підприємствами. Недодержуючи кошти в бюджет при їх оподаткуванні, держава разом з тим має гарантію використання коштів в інтересах свого інноваційного розвитку, причому в тих напрямках, які диктують потреби ринку і які можуть принести значний ефект від їхньої інвестиційної підтримки.

Покращення інноваційного потенціалу аграрних підприємств можливе лише завдяки взаємопов'язаній дії факторів: інвестиційній підтримці інноваційної діяльності; розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва; створенню інфраструктури інноваційної діяльності; покращенню системи нормативно-законодавчих актів, що регулюють інноваційні процеси. Тільки інноваційний підхід дасть змогу підвищити ефективність інноваційної господарської діяльності підприємств аграрної сфери, а отже, слугуватиме в досягненні стратегічних цілей аграрних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2020 року Рішення обласної ради № 3-11/VII від 19.02.2016 / офіційний сайт Черкаська обласна рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblradack.gov.ua/oblasn-programi.html>.
2. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність у Черкаській області за 2015 рік». Головне управління статистики у Черкаській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ck.ukrstat.gov.ua/?p=p_2015/express_vyp15_12.
3. Дубовик С.Г. Чинники активізації інноваційної діяльності аграрних підприємств [Електронний ресурс] / С.Г. Дубовик, А.О. Радько. – Режим доступу: <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/1629>.
4. Дацій О. І. Ефективність інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / О. І. Дацій ; ННЦ «Ін-т агр. екон.» УААН. – К., 2015. – 35 с.
5. Стан фінансування АПК у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/18701>.
6. План реалізації Стратегії розвитку Черкаської області на період 2015 – 2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ck-oda.gov.ua/docs/2015/01072015_econom.pdf.
7. Мегедин Н. Р. Засади організації соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств / Н. Р. Мегедин // Економіка АПК. – 2014. – № 4. – С. 104 – 109.
8. Іртищева І. О. Стан та особливості інноваційних процесів в агропродовольчій сфері / І.О. Іртищева // Організаційно-економічні трансформації в аграрному виробництві : матеріали Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників, (Київ, 25-26 лют. 2010 р.); ННЦ «Ін-т аграр. екон-ки». – К. : Ін-т аграр. екон-ки, 2010. – С. 342–347.
9. Беленков А. Інновації в сільському господарстві – сміятися не можна плакати / А. Беленков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroportal.ua/ua/views/blogs/innovatsii-v-selskom-khozyaistve-smeyatsya-nelzya-plakat/>.